

Een paar geborduurde handschoenen, Nederland, ca. 1622

In 1978 verwierf het Rijksmuseum op een veiling te Londen een paar geborduurde zeventiende-eeuwse dameshandschoenen (afb. 21), dat een unieke aanvulling vormde op de reeds bestaande collectie op dit terrein.¹ Deze bestond uit een achttal zeemleren dames- en herenhandschoenen met kappen geborduurd in veelkleurige zijde of gouddraad en versierd met pareltjes en edelstenen, grotendeels 'oud bezit' en in het verleden zonder gegevens over herkomst, functie of exacte datering in de verzameling opgenomen. De nieuw verworven handschoenen zijn daarentegen vrijwel exact te dateren aan de hand van het huwelijks(?)portret waarop zij door Nicolaes Eliasz. 'Pickenoy' zijn afgebeeld en dat samen met de handschoenen bewaard bleef (afb. 21a).² Het gaat hierbij om het portret van de 21-jarige Johanna Le Maire, die op 4 juni 1622 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam in het huwelijk trad met de uit Breda afkomstige Pieter van Son.³ Zij liet zich naar zeventiende-eeuws gebruik ter gelegenheid van haar huwelijk, samen met haar man, mogelijk in hun bruidskleding, portretteren. In haar rechterhand houdt zij de handschoenen, waarvan de kappen naar voren afhankelijk zijn afgebeeld zodat het ingewikkelde, geborduurde patroon goed tot zijn recht komt. Het komt uiterst zelden voor dat de op een portret afgebeelde kledingstukken, sieraden of accessoires samen met het schilderij bewaard zijn gebleven.⁴ In het borduurwerk, dat uitgevoerd is in veelkleurige zijde

met gouddraad, pareltjes en pailletten, is een aantal huwelijksymbolen verwerkt. De centrale plaats wordt ingenomen door twee in elkaar geslagen handjes, waarboven een met pijlen doorboord hart. Deze handen verbeelden de Trouw, hier de Huwelijksvrouw, en daarmee het moment in de huwelijksvoltrekking waarop het bruidspaar elkaar de rechterhand geeft. Het doorboorde hart (symbool van de liefde), de pauw (huwelijks staat of concordia en de trouw), de patrijs (de vruchtbaarheid), de schaal met fruit (de smaak) waarin onder andere een granaatappel (zinnebeeld van het huwelijk) en de kleine vogeltjes of distelvinken (vruchtbaarheid en de maagdelijkheid) worden geflankeerd door een viooltje (de maagdelijkheid) en een roos, die als bloem van Venus staat voor de alles overwinnende liefde. Aan de hand van het bovenstaande kan men veronderstellen, dat deze handschoenen speciaal voor het huwelijk van Johanna Le Maire zijn gemaakt en dat zij ze mogelijk bij de verloving van haar aanstaande echtgenoot ten geschenke heeft gekregen, zoals in de zeventiende eeuw gebruikelijk was. Waarschijnlijk heeft zij ze op haar huwelijksdag gedragen en pas in de kerk vlak vóór de huwelijksvoltrekking, waarbij bruid en bruidegom elkaar de rechterhand geven, uitgetrokken.⁵ Het staat in ieder geval vast, dat zij ze belangrijk genoeg heeft gevonden om zich er mee te laten afbeelden en om ze voor haar nageslacht bij het portret te bewaren.

Afb. 21. Een paar bruidshandschoenen van wit wasleer met geborduurde kappen. Nederland, ca. 1622, l. 24 cm, h. kap 9 cm.

Afb. 21a. Nicolaes Eliasz., 'Pickenoy', Huwelijks(?)
portret van Johanna Le Maire. Particuliere verzameling,
Londen.

Noten

¹ Veiling Sotheby, Londen 28 juli 1978, nr. 43. Inv. R.B.K. 1978-48. Zie verder 'Keuze uit de aanwinsten', *Bulletin van het Rijksmuseum* 27 (1979), p. 30, nr. 4 met afb., en B. M. du Mortier, 'De handschoen in de huwelijksymboliek van de zeventiende eeuw', *Bulletin van het Rijksmuseum* 32 (1984), pp. 189-201.

² Op 14 april 1978 werd het portret samen met de mannelijke pendant geveild bij Christie's in Londen. Over de verblijfplaats van de portretten vóór ca. 1880 tast men in het duister. Omstreeks die tijd werden ze, samen met de handschoenen, gekocht door E. G. Coles, rubberfabrikant te Londen. Na zijn dood in 1913 ging de verzameling naar zijn vrouw, die alles in 1926 liet veilen. De handschoenen en portretten werden gekocht door schoonzoon Nigel Tritton voor zijn vrouw Ruth, geb. Coles. Zij vermaakte ze aan haar neef, die ze in 1972 erfde. Hij besloot ze in 1978 te veilen. De portretten werden gekocht door een Engelse firma.

³ H. Schoorl, *Isaac Le Maire, koopman en bedijker*, Haarlem 1969, pp. 29-32, pp. 163-164. Met dank aan mevrouw J. L. Cleveringa, die mij op dit boek attent maakte.

⁴ In de Collectie Six te Amsterdam bevindt zich een ander voorbeeld hiervan: het portret van Elisabeth Wolff door M. J. Mierevelt, dat samen met de geborduurde kappen van de afgebeelde handschoenen bewaard is gebleven. Zie verder M. Braun-Ronsdorf, 'Die Handschuhe der Elisabeth Stuart', *Waffen- und Kostümkunde, Zeitschrift der Gesellschaft für historische Waffen- und Kostümkunde*, 1963, Heft I. pp. 6-7, afb. 5-6.

⁵ Zie verder B. M. du Mortier, 'Zur Symbolik und Bedeutung von Hochzeitshandschuhen', in *Die Braut...*, tent. cat. Köln (Rautenstrauch-Joest Museum für Völkerkunde), 1985, afb. p. 342.